

č) sociološki motivi: kolektivna rekreacija, premagovanje socialnih in generacijskih razlik, prilagajanje na življenje v naravi v različnih vremenskih pogojih in letnih časih;
d) gojitev in obujanje tradicij NOB: pohodi po partizanskih poteh, bojiščih, bolnicah in organiziranje delovnih akcij za vzdrževanje teh objektov;
e) spoznavanje ožje in širše domovine in njenih prebivalcev, pomen za patriotično vzgojo, gojitev in širjenje bratstva in enotnosti med bratskimi narodi in narodnostmi, povezovanje z zamejskimi Slovenci v Italiji in Avstriji, sodelovanje na mednarodnem področju in skrb za humano sožitje.

KLEN JE NAROD, KI GA GORE UTRJUJEJO

GREGOR KLANČNIK

Ustvarjalna vnema in delovni uspehi so najboljša spodbuda za vero in zaupanje v trdno sedanost in lepšo prihodnost dežele, naroda in družbene ureditve. Med take delovne dosežke je ob porajanju slovenske narodne zavesti v preteklosti bila vpisana izgradnja Triglavске kočе na Kredarici in bo veljala tudi posodobitev Triglavskega doma v sedanosti.

Že pred koncem prejšnjega stoletja je narodni velikan Jakob Aljaž na vršacu Julijskih Alp Triglavu s postavitvijo stolpa prižgal svetilnik slovenstva, vodil izgradnjo Triglavске kočе na Kredarici in Aljaževе kočе v Vratih. S temi dejanji je Triglav ohranil Slovincem in gorništvu na stečaj odprl vrata. Naša še vedno najvišja in najbolj obiskovana gorska postojanka, Triglavski dom, ki je že sprejela milijon gostov pod streho, pa že dolgo kliče po obnovi in razširitvi.

Osrednja naloga v jubilejnem programu 200-letnice prvega znanega vzpona na vrh Velikega Triglava se je končno pričela uresničevati; Triglavski dom je že dobil podobo, ki ga bo spremljala v tretje tisočletje. Njegova otvoritev bo velika repriza, pomemben dar 90-letnemu jubileju organiziranega slovenskega planinstva. Klenost Slovincев bo tudi tokrat rodila sadove.

Da bi spoznali zgodovinsko pomembnost in plodno preteklost Triglavskega doma, se moramo ozreti nazaj v zgodovino Slovanov, oblikovanja Slovincев; v čase, ko je radovednost in potreba človeka gnala v neznano, ko so tudi težko dostopne gore postale privlačne in njihovi vrhovi zanimivi. Naravne lepote razvijajo ustvarjalnost duha, spodbujajo kulturne dosežke in rojevajo nacionalni ponos. Tudi naše prednike, ki so že v 6. stoletju dosegli porečje Drave in se naselili okrog Julijskih Alp, sta razgibanost in bogastvo narave varovala, kulturno povzdigovala in preoblikovala v slovenski narod. Edinstvena je bila trdoživost Slovincев, vzdržali so tisočletni pritisk germanskih in romanskih ljudstev in se v boju za obstoj celo oblikovali v narod z lastno kulturo, z lastnim jezikom in lastnim ozemljem.

Gorništvo, lepote Julijskih Alp, zlasti očaka Triglava, je budilo nacionalno zavest in narodnostni ponos, zato ima pri krepitvi slovenskega duha velike zasluge. Veliki Slovenci 18. in 19. stoletja so svoj navdih črpali iz zasneženih gora.

Aljaž je odprl vrata Zlatorogovega kraljestva

Potem ko je Triglav že bil svetilnik in kažipot slovenske dežele, gorništvo pa že osvajalo ljudstva, se je spočelo in v 19. stoletju, leta 1893 v stari Avstro-Ogrski državi, rodilo prvo slovensko planinsko društvo. Že samo ime pove, da je imelo dve osrednji nalogi: razvijanje slovenstva in planinstva v deželi Slovincев. Triglav, kralj Julijskih Alp, je pri prebujanju gorništva na Slovenskem odigral najpomembnejšo vlogo, Jakob Aljaž pa je bil tisti domoljub, ki je na stečaj odprl vrata kraljestva Zlatoroga. Predanost slovenskim goram in zaupanje v moč ljudstva pod njimi sta gnala Aljaža, da je iz višine branil in krepil narod. Tri desetletja župnik dovške fare, v kateri je tudi najlepši del in očak Julijskih Alp, je globoko dojel, kaj Triglav za narod, kateremu pripada, pomeni.

Jakob Aljaž se je zavedal koristi, ki jih je gorništvo na pohodu iz Centralnih Alp prinašalo v naše kraje, bal pa se je njihovih znanilcev — Nemško-avstrijskega planinskega društva — DÖAV. Zavzemanje položajev z gradnjo postojank v naših gorah je Aljaža vznemirilo zlasti potem, ko je nemško-avstrijski Alpenverein segel po Triglavskem pogorju. Sklenil je, da bo Triglavu ohranil slovensko podobo.

**Triglavski dom
na Kredarici**

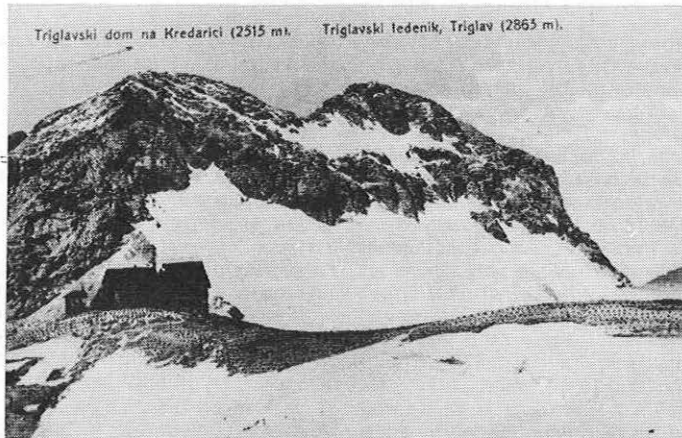
(Fotografija je objavljena
v DS 1901, str. 557)

Triglav je mogočna gora, ki jo opevajo pesmi in opisujejo romani, pravljice, pripovedke in basni. Pogled na tega očaka je mogoč z vseh strani: z vzhoda, severa, zahoda in juga je očarljiv, največkrat pa iz Vrat. Kljub temu, da ni niti med tritisočaki, je z njega razgled na vse strani izreden. Njegovo nadkriljevanje bližnje in daljne okolice je očitno s sosednih vrhov, najbolj opazno pa iz letala. Kdor na potovanju iz Londona, Pariza ali Züricha iz potniškega letala opazuje Alpe, že nad Nemčijo, še preden se poslovijo štiritisočaki, v daljavi na jugovzhodu zagleda vrh, ki mu daleč naokoli ni enakega. Kot da visoko nad sosede seže, izstopa in vlada v prostranem območju Vzhodnih Alp in naše domovine.

Jakob Aljaž ni letal po zraku in ni iz višine opazoval Triglava, pa je vendar pravočasno spoznal očarljivost in narodno obrambno pomembnost Triglava. V spodbudi domoljubnosti je črpal moč in le dve poletji je potreboval, da je za prebujanje in razvoj slovenskega gorništva ustvaril tri pomembna zavetišča: Aljažev stolp na 2864 metrov visokem Triglavu, Triglavsko kočo na 2515 m visoki Kredarici in Aljažev dom, predhodnico Aljaževega doma v Vratih. Sam je izbiral prostore, prelisčil ovire za pridobitev zemljišča, izdelal načrte in izbiral delovne naveze.

Zavestno, kakor da bi slovenskemu narodu zabil varovalni klin, je najprej v poletju 1895 na vršacu Julijskih Alp postavil stolp in tako opravil zgodovinsko dejanje. Verjetno se niti sam Aljaž ni zavedal, da je tistega 7. avgusta prižgal večno luč slovenske zavesti in narodnega ponosa ter večstoletnemu Triglavu odprl novo, še pomembnejšo prihodnost. Gabesov fant — Janez Rabič iz Mojstrane, mi je večkrat pripovedoval, kako

**Faksimile barvne
razglednice**

Založil: Franc Pavlin,
Jesenice

Triglavski dom na Kredarici — 2515 m — pred obnovo

Foto Andrej Veličkovič

je nosil ogrodje stolpa na vrh Triglava, še slutil pa takrat ni, da bo ta preprosti vetrobran stolpetja kljuboval vsem strelam in viharjem, ledu in snegu, soncu in mrazu, da bo, začasno mejnik, preživel cesarje in kralje ter da bo doživel najbolj mračne in najslavnejše dni slovenskega naroda.

Najpomembnejše Aljaževo gradbeno dejanje je bila — Triglavska kočica. Po otvoritvi stolpa je izbral lokacijo in še v istem poletju so vajeni domačini pod vodstvom Požganca v Zgornji Krmi posekali macesne in jih pozimi s konopljeno vrvjo, navito na valj, na saneh — rtičih vlekli navzgor čez Kalvarijo na Kredarico. Tedaj, ko je slovensko planinstvo šele dobri dve leti delovalo, so v surovih vremenskih pogojih, viško in daleč od doma, na nedrjih Triglava gradili novo kočico in jo že 10. avgusta leta 1896 odprli. »Oj Triglav moj dom«, Aljaževa mojstrovina, je tisti dan prvič odmeval od skal in naznanjal zlato dobo slovenskega planinstva.

Že ob otvoritvi Triglavске kočice, saj je prišlo čez sto ljudi, se je izkazalo, da ima ta postojanka tak položaj, da bo skozi njo šlo največ pohodnikov na očaka. Obisk je stalno rasel, gorniki so pa prihajali od Vodnikove kočice sem, Krme, Kota in po izgradnji Aljaževe kočice, vedno več skozi atraktivna Vrata. V tej postojanki, ki je z dvema povečavama prerastla v Triglavski dom, je bilo vedno prijetno. Za posebno privlačnost je pred drugo svetovno vojno skrbel oskrbnik Šest, ki je postregel z izvrstno belo žitno kavo s stolčeno smetano. Notranjost doma je hitro postajala premajhna in tudi povečanje po osvoboditvi leta 1954 ni dolgo zadovoljevalo potreb. Aljažev načrt je v celoti uspel, slovenskemu gorništvu je dal zgodovinsko spodbudo, narodu pa oporo v domoljubni zavesti.

Od Aljaževe prižnice k Aljaževemu stolpu

Rojen v Mojstrani sem bil faran Jakoba Aljaža, zato sem ga v otroštvu doživljal v šoli, med pridigo pa sprejemal prvi nauk o lepotah in privlačnostih gora. Pri spovedi me ni spraševal, kaj sem grešil, temveč kaj sestra dela, zanimalo pa ga je predvsem, če sem že bil na Triglavu. To pa ni bila le radovednost, temveč očitek in spodbuda, zato je razumljivo, da sem se po spovedi prvič počutil kot grešnik. Zavedal sem se, da se tega madeža ne bom otesel pred Aljažovo spovednico, temveč pred Aljaževim stolpom. Da bi odvalil ta podedovani kamen od duše, mi je pomagal sosedov, Povlešov Jožek, s katerim sva skupaj pasla krave. Bil je leto starejši, zrelejši in že kot otrok podjeten. Ker je že bil na Triglavu, je odigral glavno vlogo, ko smo z bratom Mihom kovali načrt za pohod na najvišji jugoslovanski vrh.

Takrat je veljala vera, da je na vrh potrebno priti ob sončnem vzhodu, saj takrat očak podarja najboljši razgled, ki seže do morja. Lepega dne 14. avgusta leta 1926 smo zato ob devetih zvečer šli od doma. Izbrali smo smer skozi Kot, ki je enostavna in najkrajša. Za otroke pa je hoja ponoči vseeno pomenila podvig. Strah smo med seboj prikrivali, le s Peklom so nas prestrašili, da smo se ga odkrito vsi trije bali. Govorili so nam, da se na tem mestu, pod Staničevim domom, ponoči in v megli pohodnik lahko zgubi, zaide v lijak, brezno, iz katerega se sam težko reši. Mi pa smo se uspešno držali steze in markacije in ob štirih zjutraj že bili na Kredarici. V Triglavskem domu je že bilo

živo. Za prvimi gorniki smo se tudi mi podali na vrh Velikega Triglava. Pri sestopu sem tisti dan pred 57 leti prvič vstopil v takrat že častitljivi Triglavski dom in v kapelici pozvonil.

Povratek v dolino. Kot nam ni delal težav, ko pa smo poleyli na mah Lengarjevega rovta, sem v trenutku zaspal in za nekaj ur smo se vsi, kot ubiti, zgubili. Ne prej ne pozneje nisem doživel tako globokega sna kot takrat v Kotu, po prvem povratku s Triglava, ko sem v notranjosti začutil olajšavo in ponos. Bil sem kakor preroben. Neštetokrat sem bil zatem na vrhu našega očaka, vsakokrat z drugim užittkom, nikoli pa s takim zadoščenjem kakor na prvenstvenem vzponu. Aljažu, sem si mislil, bom odslej lahko odgovoril, da sem že bil na vrhu Triglava, kralju Julijskih Alp.

Mirno vest sem imel, ko smo maja leta 1927 šolarji Aljaža spremljali na zadnji poti. Po pogrebcih iz raznih krajev — duhovščini, govornikih, pevcih in planincih, mi je šele postalo jasno, kaj smo domačini zgubili. Pravo veličino tega narodnjaka, gornika, pesnika in glasbenika pa sem šele pozneje dodobra dojel.

Jakob Aljaž je bil demokrat. Ko je sosedova sošolka očitala moji sestri »nož na dva kraja«, da ne more pri Sokolu nastopati na odru, v cerkvi pa peti na koro, in se je zato odpovedala petju, jo je Aljaž vprašal, zakaj je ni več med cerkvenimi pevcii. Povedala je razlog, on pa ji je odgovoril: »Ti kar poj na koro, jaz sem tudi bil Sokol.« Aljaž je bil tudi skromen. Mlečna kaša mu je bila večerja, vsa njegova dediščina pa

Gregor Klančnik
z maketo Triglavskega
doma na Kredarici
(na 15. skupščini PZS,
14. 11. 1981 v Ljubljani)

Foto Dokumentacija PV

je ostala v Triglavskem pogorju. Tudi svoji kuharici, nečakinji Micki, je bore malo zapustil. Zapustil pa je narodu veliko bogastvo. Ohranil mu je Triglav, ga odprl gornikom in mu dal pomembno nacionalno obeležje.

Aljaževa dejanja so se odrazila tudi v junaški, enotni vstaji njegovih bivših faranov, prebivalcev Dovja, Mojstrane, Belce in Radovne decembra 1941, ko so pred okupatorskimi puškami zavpili: »Tu je bila in bo slovenska dežela, Triglav pa njen branik in svetinja naroda« in Hitlerjevo nadutost »Triglav deutsch für immer« — s krvjo zabrisali. Čez milijon pohodnikov na Triglav in njegove sosedje je dom na Kredarici že gostil, Aljažev stolp pa znatno več. Šele z vrvo po zadnici pred Aljaževim stolpom vrle Slovenke in Slovenci pridobe pravo »domovinsko pravico«. Gorništvu je dobilo take razsežnosti, da naši, doma vzgojeni gorniki, že imajo za seboj najvišje svetovne dosežke alpinizma, Razumljivo je zato, da tudi gorske postojanke, zlasti Triglavski dom, niso več kos svoji nalogi.

Triglavski dom za tretje tisočletje

Požrtvovalni delavci Planinske zveze Slovenije in Planinskega društva Ljubljana-Matica, zlasti dr. Miha Potočnik, so pravočasno spoznali nujno, da se prilagodi zmogljivost Triglavskega doma hitremu razvoju planinstva. Triglav bo kot najvišji vrh z izrednim razgledom in mogočno severno steno tudi v prihodnje ostal pospeševalec jugoslovanskega gorništvu in poligon narodno obrambne sposobnosti, zato mora tudi njegova najpomembnejša postojanka temu slediti.

Že leta 1974 je ing. arh. Mirko Kajzelj izdelal projekt prizidka v globači na severni strani doma z dodatno zmogljivostjo 80 ležišč. Koncept je računal z oskrbovanjem s tovorno žičnico iz Krme, ki naj bi rabila tudi za oskrbovanje Staničevega doma in Planike. Zasnova je predvidevala najprej izgradnjo tovarne žičnice, ki naj bi bila narejena v solidni jekleni konstrukciji z nosilnostjo 750 kg. Ta naj bi omogočila transport strojev in gradbenega materiala. Približni predračun za žičnico in prizidek je leta 1978 računal z 80 milijoni dinarjev investicijskih stroškov.

Organizirana je bila široka nabiralna akcija za pridobivanje prostovoljnih prispevkov. Pri Republiški konferenci SZDL je bil za posodobitev doma ustanovljen poseben akcijski odbor, marca leta 1979 pa je izšla tudi brošura »Triglavski dom na Kredarici nekdanj, danes in v prihodnje«. Dobra pobuda pa ni dala konkretnih sadov zaradi težav pri pridobivanju lokacijskih dovoljenj. Zastoj je vplival na potek nabiralnega prizadevanja in uresničitev projekta se je odmikala. Med planinci, ljubitelji gora in uporabniki družbenih sredstev je bilo zbrano denarja in vrednostnih papirjev za 7 milijonov dinarjev, ko pa so darovalci opazili, da se na projektu neposredno ne dela, so izgubili voljo in izražali celo dvom v koristnost porabe namembno podarjenih sredstev. Čas, ki se je odmikal, ni delal v prid projekta Triglavski dom, inflacija je zniževala vrednost zbranega denarja, ljudem pa jemala pogum.

Goram pripadam vse življenje. Kot Mojstrančan sem bil posebno vdan Julijskim Alpam, mnogokrat pa sem prehodil tudi vse druge višje slovenske in jugoslovanske hribe. V gore pa sem večinoma hodil in plezal sam. To mi je ustrezalo, ker se ni potrebno veliko pripravljati, odločitev za turo je hitra, tempo vzpona pa se prilagaja lastni volji in sposobnosti. Samo tak način gorništvu mi je omogočal, da sem na leto opravil do 40 km vzponov.

Načrtno telesnokulturno udejstvovanje sem pričel v rani mladosti s telovadbo pri Sokolu, ki je zelo kmalu vpeljal tudi gorske izlete in smučarska tekmovanja. Smučanje sem gojil kot tekmovalno zvrst, za katero so bili hitri poletni pohodi dobra dopolnitev in kondicijska priprava. Od tekmovalca sem prestopil med smučarske funkcionarje, med organizatorje planinstva pa me je le delno privedla dolžnost direktorja Železarne Ravne.

Nekega poletnega dne leta 1980 mi je dr. Miha Potočnik rekel: »Ti si planinec in plezalec, učenec Jakoba Aljaža, ti bi lahko pomagal reševati posodobitev Triglavskega doma na Kredarici, ki je edina še neuresničena točka jubilejnega programa 200-letnice prvega vzpona na vrh Velikega Triglava.« Mislil sem si: »Res, da sem častni član Planinskega društva Ravne na Koroškem, prav pa bi bilo, da bi kaj več koristnega napravil gorništvu; posebno spodbudno je, ker bo to v mojem rojstnem kraju.« In tako sem pristal, vendar brez želje, da zato prevzamem tudi kak viden položaj. Komaj pa sem resno začel pomagati, je hitro od mene postalo neposredno odvisno, ali bo končno. četudi z zamudo, ustvarjena še osrednja naloga vseslovenskega jubilejnega planinskega programa. Moram pa povedati, da me ob mislih, kaj vse je storil in v kakšnih pogojih je Triglav povzdigoval Jakob Aljaž, čeprav sem se res zavedal, kakšna terapija našo spetovano samoupravno družbo čaka, te dolžnosti ni bilo strah.

Nadaljeval sem delo na pododanem konceptu izgradnje — izdelanem idejnem in glavnem načrtu. Najprej sem se zagnal na pridobivanje gradbenih dokumentov, lokacijskega dovoljenja za tovarno žičnico Krma—Kredarica, ki je bila poseben problem,

Faza gradnje Triglavskega doma na Kredarici 1982 (jugozahod)

Foto Janez Pukšič

Faza gradnje Triglavskega doma na Kredarici 1982 (severovzhod)

Foto Janez Pukšič

na izdelavo glavnega projekta za žičnico in gradbenega dovoljenja za Triglavski dom. Kmalu pa sem spoznal, da bo nalogo potrebno zasnovati na začetku, papirnato de-
diščino pa prepustiti muzeju. Treba bo izdelati novo projektno nalogo in oskrbeti
izdelavo in verifikacijo nove gradbene dokumentacije.

Z velikim prizadevanjem mi je uspelo priti do lokacijske dokumentacije in vseh potreb-
nih soglasij, ko je Republiški komite za varstvo okolja in uporabo prostora končno
11. maja 1981 izdal lokacijsko dovoljenje za žičnico. Ta moj prvi uspeh projektant žičnice
pa je bil dosežen prepozno. Ob novih predpisih Triglavskega parka, raznih pripombah
na umestnost gradnje žičnice in zlasti na zamisel o dodatni žičniški povezavi Kredarice
s Staničevim domom in Planiko sem bil primoran ponovno načeti dilemo: žičnica ali
helikopter. Strah pred visokimi investicijskimi stroški mi je povečal projektant žičnice
ing. Mirko Amon z izjavo o izredni tehnični zahtevnosti žičnice z dolžino 4,1 km, s skoraj
navpičnim začetnim delom in blagim naklonom v drugih dveh tretjinah trase. Odlagal
sem z naročilom glavnega projekta te transportne naprave in se spraval na dokumen-
tacijo samega doma na Kredarici.

Izmenjava koncepta za izgradnjo doma

Na komiteju za urejanje prostora in varstvo okolja SO Jesenice sem zvedel, da je za
prizidek Triglavskega doma potrebno obnoviti zahtevek za izdajo lokacijskega dovo-
ljenja in zatem za izdajo gradbenega dovoljenja. Ob tem pa me je predsednik komiteja
tov. Tone Kovač spraval v zadrego z vprašanjem: »Pa boste res gradili po teh načrtih?«

Odgovoril sem: »Seveda,« v resnici pa sem zlasti, ko sem pogledal na tloris, takoj začel
dvomiti v upravičenost gradnje objekta po takem, sedem let starem projektu. Po
vrnitvi v Ljubljano sem načrte prvič podrobno pregledal. Ugotovil sem, da projekt
zaradi spremembe položaja zahteva novo samoupravno potrditev, ki pa jo gradbeni
odbor za Triglavski dom ni sprejel. Prevladalo je mišljenje, da se načrt mora prilago-
diti stabilizaciji. Odbor je zatem potrdil predlog nove projektne naloge, s katero je po
potrditvi v upravnem odboru Planinskega društva Ljubljana-Matica 28. 7. 1981 soglašal
tudi glavni odbor Planinske zveze Slovenije. O preorientaciji na rešitev, ki je bila narava-
nana na investicijsko racionalnost, je bil na seji 16. 6. 1981 seznanjen tudi akcijski
odbor pri RK SZDL.

Projektna naloga je zahtevala, da je Triglavski dom potrebno povečati in obnoviti, da
bi omogočil prenočevanje do 180 ljudi ter hitro in udobnejšo postrežbo. Posodobitev
doma, ki je bila osrednji cilj programa izgradnje, je dobila prednost, gradnja žičnice
pa je bila preložena na poznejše obdobje. Na podlagi nove projektne naloge so bile
izdelane tri idejne zasnove za povečanje Triglavskega doma, od katerih je na predlog
strokovne skupine upravni odbor društva potrdil rešitev ing. arh. Milana Žepiča iz Pro-
jektivnega biroja SGP Gradbinec Kranj.

Novo projektno rešitev Triglavskega doma na Kredarici so na 15. seji skupščine Planin-
ske zveze Slovenije dne 14. novembra 1981, na podlagi makete in pojasnil, potrdili
delegati vseh slovenskih planinskih društev. S tem je dobila najširšo družbeno pod-
poro. Utemeljitev za tako naklonjenost novemu konceptu rešitve je bila naslednja:

- dostojno ohranja zgodovinske vrednote doma,
- skladno se prilagaja okolju s Triglavom v ozadju,
- vsebuje izročila domače arhitekture,
- nova zmogljivost bo zadoščala za bližnjo prihodnost,
- notranja ureditev v mejah skromnosti omogoča planinsko domačnost,
- obiskovalci bodo lahko preprosto in hitro postreženi,
- z ločenim zimskim delom z 20 ležišči in bivalnim prostorom bo omogočen obisk
skozi vse leto,
- meteorološka postaja bo končno dobila svoje prostore.

Skratka, dom bo nudil počitek, napitek, prehrano, toploto, mir in prenočišče, to je vse
tisto, kar prehodni gost lahko zahteva.

Potem ko je bilo odločeno, kaj v času stabilizacije lahko pričakujemo in kaj si na
višini 2515 metrov lahko privoščimo, so priprave za gradnjo postojanke stekle hitro
in uspešno:

15. 1. 1982 je bila izdelana lokacijska dokumentacija,
10. 3. 1982 je bilo izdano lokacijsko dovoljenje,
26. 4. 1982 je izšla nova brošura »Triglavski dom«
30. 4. 1982 je bil izdelan izvedbeni načrt doma,
6. 6. 1982 je bil izbran najboljši ponudnik za gradbena dela — SGP Gradbinec Kranj,
28. 6. 1982 je prispel helikopter JLA in na Kredarici so pričeli s pripravljalnimi gradbeni-
nimi deli,

Sodoben pomočnik pri gradnji — helikopter

Foto Janez Pukšič

4. 8. 1982 je Komitee za urejanje prostora in varstvo okolja SO Jesenice izdal gradbeno dovoljenje,

27. 9. 1982 je bil novi del doma pokrit, opažen in zaprt.

Uresničevanje projekta se je dejansko pričelo že v poletju 1981, ko sta bila zgrajena povečano zajetje in zbiralnik za 120 000 litrov vode. Ta odločitev je bila zelo pomembna, saj je spomladi leta 1982 zbiralnik bil poln, njegova lokacija 25 metrov nad Kredarico pa je za oskrbovanje doma z vodo idealna. Nemoteno dotekanje vode je bilo pri pospešeni gradnji izredno pomembno.

Gradbeni odbor pa ni skrbel le za tehnične rešitve pri izvedbi projekta. Veliko časa je vložil tudi v zbiranje sredstev in v oblikovanje primerne finančne konstrukcije investicije. Zaradi olajšave pri zagotavljanju finančnih virov je bil projekt razdeljen na dva zaključna dela: na novogradnjo v vrednosti 35 milijonov dinarjev in na obnovo obstoječega doma v vrednosti 20 milijonov dinarjev. Investicijska dela na novogradnji so predvidena v letih 1982 in 1983, na obnovi pa leta 1983. Financiranje poteka po Triglavskem skladu.

Na Triglavskem domu, ki je pomnik narodne enotnosti, se zopet preskuša slovenska zavest. Vso to investicijo je potrebno uresničiti s prostovoljnimi prispevki. Le splošnemu odobravanju in podpori za modernejšo postojanko na Kredarici se moramo zahvaliti, da ljudje z razumevanjem sodelujejo v tem dobrodelnem dejanju. Akcija zbiranja sredstev za Triglavski sklad teče že od leta 1978, zaradi odlaganja gradnje pa je usahnil tudi vir podarjanja denarja. Nov krog zbiranja se je začel po 15. seji skupščine Planinske zveze. Poleg denarnih prispevkov in obveznic za ceste, so občani v zbiranje sredstev vključeni tudi z nakupi posvetilnih markic, nalepk, razglednic, postrov, sodelovali pa so tudi pri namenski loteriji. Umetniki podarjajo svoja likovna dela, obrtniki so navzoči predvsem z reklamiranjem svoje dejavnosti, največji vir sredstev pa je združeno delo, in to v obliki storitev, materiala, obveznic, denarnih prispevkov in reklamnega uveljavljanja poslovanja. Skupaj je za Triglavski dom nominalno zbranih okrog 55 milijonov dinarjev sredstev, kar pomeni, da bo zbiranje potrebno nadaljevati še do konca leta 1983 in verjetno tudi v letu 1984. Upoštevati je namreč potrebno podražitve, stroške financiranja in zmanjšanje realne vrednosti obveznic z dospelostjo v plačilo v poznejših letih.

Projekt povečanja in obnove Triglavskega doma je redka investicija, ki se kljub odlaganju ni podražila, temveč pocenila. Predračun je zaradi racionaliziranega projekta in hitre gradnje pod prvotno višino. Z urejevanjem vodovoda, kanalizacije, gradbenih

in obrtniških del na novem delu in obnovi obstoječega doma ter za opremljanje, bo skupaj porabljeno okrog 55 milijonov dinarjev. Od tega je leta 1981 bilo ustvarjeno 9 %, lansko leto 55 %, v letu 1983 bo pa potrebno z opremo vred zbrati še 36 % ali okrog 20 milijonov dinarjev za naložbo.

Udarna triglavska naveza

Ko so poslušalci radia in gledalci televizije 1. julija 1982 slišali in videli otvoritev gradbene sezone, sodobno organizirano in mehanizirano najvišje gradbišče v Jugoslaviji na 2515 m visoki Kredarici, s helikopterjem nad domom in Triglavom v ozadju, je nastalo pravo narodno veselje. Končalo se je nezaupanje in prazno prepričevanje ter nagovarjanje za sodelovanje pri reševanju najpomembnejše postojanke in pospeševalca gorništa na nedrjih Triglava brez plodov dela. Zabrnili so stroji, izvajalci gradbenih del so se pognali v živo skalo, da bi na trdnih temeljih Triglavskemu domu, poleg bogate preteklosti, ustvarili tudi lepo prihodnost.

Na Kredarici se je tako leta 1982 sestala skupina — udarna delovna naveza, kot so jo poimenovali pohodniki na Triglav, ki je v resnici bila ustvarjalna. Vsi, od oblikovalca projekta, projektanta, organizatorja gradnje, delovodje, skupinovodij do neposrednih delavcev na objektu, helikopterske posadke JLA in milice do delavcev v domu, ki so skrbeli za prehrano in počitek, so delovali kot zaporedna vprega, v kateri mora vsak opraviti svoje. Veliko imen junakov, kot je na primer Požganc pri Triglavski koči, bo pri posodabljanju Triglavskega doma. To so že: Franc Stegnar, Cene Lužovec, Janez Čop, Križaj in drugi iz 25-članske delovne skupine, sestavljene iz predstavnikov vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti od zidarjev, tesarjev, inštalaterjev, električarjev, keramičarjev, strojnikov do pomočnikov.

Od 28. junija, ko so prvi delavci prispeli na Kredarico, do 27. septembra, ko so z zadostjenjem zadnji zapustili 2515 metrov visoko gradbišče, je bilo prenesenega 450 ton gradbenega materiala in strojev, vgrajenega 400 ton iz triglavskega kamna izdelanega betona, pridobljeno 600 m² nove koristne površine in pokrite 800 m² strehe. Nov del Triglavskega doma, ki predstavlja dve tretjini zmogljivosti povečanega objekta, je dobil svojo končno podobo. Položeni sta vodna in električna napeljava, pozidane vmesne stene, delno položene keramične ploščice, vgrajena so okna in vhodna vrata in pribite zunanje opažne macesnove deščice. Sedaj dobro pokrit, z oknicami zaprt in zasidran pod snegom — dom mirno čaka na novo gradbeno sezono.

Več organizacij združenega dela in obrtnikov je pri opravljenem delu na Kredarici potrebno omeniti. SVG Gradbinec Jesenice, ki je glavni izvajalec gradbenih del, Termika Ljubljana, ki opravlja krovna dela s trapecasto aluminijско pločevino, tesarski mojster Janez Čop iz Britofa, ki je izdelal 64 m³ ostrejša in opravil opažna dela, Gradis Škofja Loka, ki je izdelal in vgradil okna ter vrata, Obloga-Slikoplastika Ljubljana, ki opravlja keramična dela, Vodovod Jesenice, ki je vgradil vodovodno omrežje, in obrtnik Dušan Špendal na Jesenicah, ki opravlja elektro inštalacije in strelvodno omrežje.

Vsi omenjeni pa ne bi uspeli, če ne bi bilo tistih, ki so žrtvovali svoja sredstva in so jih v obliki denarja, obveznic, materiala in storitev dali v korist Triglavskega doma. Najbolj se je izkazala gorenjska prestolnica Kranj, od delovnih organizacij pa IBI in Iskra Kranj, ki sta prispevali po 5 milijonov dinarjev kakovostnih obveznic. Čez milijon sredstev so prispevale še naslednje organizacije: Železarna Jesenice, Emona Ljubljana, TKSS. Ansambel bratov Avsenik je v čast Triglavskemu domu priredil koncert; tiskarne pa so podarile: Gorenjski tisk 97 000 barvnih razglednic, Ljudska pravica 6000 postrov »Triglav kliče«, Jože Moškrič 2200 vstopnic za Avsenikov koncert, Tone Tomšič 500 plakatov za loterijo, Železarna Ravne 20 000 in Aero Celje 12 000 nalepk, Zavod SRS za statistiko milijon markic in skupaj s tiskarno Ljubljanske banke 2000 brošur. Naštevaje vseh dobrotnikov bo smiselno šele takrat, ko bo delo na Kredarici opravljeno in bo dom slovesno odprt. Na spominski plošči bodo vpisani vsi, ki bodo prispevali vsaj 500 000 dinarjev; po organizacijah združenega dela, ki bodo prispevale čez milijon dinarjev sredstev, pa bodo poimenovali spalnice.

Dar jubileju na oltar

Letos poteka 90 let, odkar so Slovenci dobili lastno planinsko organizacijo. Mnogo se je od dne 27. februarja 1893 do danes spremenilo. Najpomembnejše je, da je pol stoletja za tem Slovenija dobila republiko in v sklopu jugoslovanskih narodov in narodnosti oblikovala lastno integriteto. Število slovenskih planinskih društev se je povečalo na 167, število njenih članov pa presegló sto tisoč. Slovenski alpinisti se vzpenjajo na najvišje vrhove vseh kontinentov, stali pa so tudi na strehi sveta. Bilanca devetdesetletnega delovanja organiziranega planinstva je taka, da si je takratni pobudniki še v snu

ne bi mogli predstavljati. Poseben dar ob tem visokem jubileju pa bi bil povečan in prenovljen ter nezadolžen Triglavski dom.

Za izvajalce gradbenih in obrtniških del kakor tudi za izdelovalce opreme ni tehnične ovire, da ne bi v jubilejnem letu opravili zaključnih del na novem delu doma in da ne bi v gradbeni sezoni 1983 obnovili ter preuredili starega objekta. Zapreka na tej poti so še manjkajoča finančna sredstva. Velik uspeh gradnje na Kredarici v poletju 1982 je med ljudmi ustvaril tako razpoloženje, da bo najbrž tudi ta ovira premagana. Sredstva, ki so že zbrana, in tista, ki jih še pričakujemo od uporabnikov družbenih sredstev, predvsem od združenega dela, od obrtnikov, likovnih umetnikov in od občanov, bodo, upamo, zadostovala za dograditev Triglavskega doma. S tem poročilom ponovno vabim vse, ki še niste vpisani med darovalce za posodobitev naše najpomembnejše visokogorske postojanke, ponosa slovenskega naroda, da to v jubilejnem letu planinstva storite in oplemenitite bogato Aljaževo dediščino. Hkrati pa se iskreno zahvaljujem vsem, ki ste to dobrodelno delo že opravili.

Triglavska udarna delovna naveza, ki je lani v dveh in pol mesecih napravila čudež, se že pripravlja na svoj končni naskok, da bi pravočasno dosegla vrh visoke investicijske stene — sodobni Triglavski dom. Pogumno zasnovan program izgradnje računa s tem, da se bodo gradbena dela v letošnjem letu pričela že v začetku junija in da bodo do konca avgusta z opremljanjem doma vred zaključena. Obnovljen bo stari, obstoječi del doma, sedanja kuhinja preurejena v gostinski in zimski bivalni prostor, dodatno pa bosta zgrajena spalnica za zimske obiske s samostojnim vhodom in gospodarski del doma.

Povečani in obnovljeni Triglavski dom bo odprt v soboto, 10. septembra 1983, v počastitev jubileja in Dneva planincev, ki bo na Zasipski planini v Krmi naslednji dan, 11. septembra.

Tudi po razširitvi postojanke na Kredarici bo Triglavsko pogorje zadržalo svojo naravno prvobitnost. V Triglavskem domu bo večje udobje in povečana možnost počitka in prenočevanja vse leto, brez truda pa nihče ne bo dosegel Vršaca. Napora, da prideš do Aljaževega stolpa, največjega darila gorništvu, bo tudi v prihodnje deležen vsak pohodnik na Triglav. Triglav bo ostal svet alpinistov, gornikov in planincev.

Planinstvo na svojem pohodu nima meje. Zaradi naraščanja števila ljubiteljev gora in pohodnikov na očaka Julijskih Alp je v svoji bogati preteklosti Triglavski dom bil dvakrat povečan, prvič že v letih 1909 in 1910, drugič pa v letih 1953 in 1954. V visokih

Triglavski dom na Kredarici s Triglavom

Foto Janez Pukšič

letnih sezonah prihodnosti tudi tretjič Triglavski dom še ne bo zmozel sprejeti vseh obiskovalcev, zato je že odprta možnost za dodatno razširitev. Pred tem pa bi se morali obrniti na zahodno stran Triglava, na Zaplano, kjer je še nedotaknjena izredna danost za razširjene prenočitvene zmogljivosti in za trajno izbiro pohodov po Triglavskem pogorju.

Triglavski dom pa bo na naši gori trajno igral glavno gorniško vlogo. Večji in nov bo vzpodbujal tudi razvoj jugoslovanskega planinstva, ko hkrati dokazuje ustvarjalnost samoupravne družbe, ponos združenega dela, zavednih in klenih ljudi. In tako bo dostojno dočakal tretje tisočletje. Obnovimo zato povabilo Jakoba Aljaža, ko je skoraj pred devetdesetimi leti dejal: »Edino le plamečca ljubezen do domovine slovenske, do nje vsestranskega in trdnega in trajnega napredka nas je napolnila, da smo zasnovali ta planinski dom, ki bode vsemu Slovenstvu v ponos in največjo čast. In zato se veselo nadejamo, da gotovo ne bode nikogar, ki ne bi se rodoljubno odzval naši mili prošnji, katero iz dna srca oglašamo od meje do meje slovenske domovine in tudi zunaj meje, do vseh naših prijateljev.«

MED MLADINO JE VEDNO DOVOLJ ZANIMANJA ZA GORSKI SVET

INGEBORG WASCHL, BOŠTJAN LAJOVIC

Kako zadovoljni so otroci, ko zapojemo ali se lovimo pri kaki planinski koči. Največja nagrada so mi njihovi kljub utrujenosti veseli obrazi, ko se vračamo domov z izleta. Vsi ti naši pionirji in mladinci, pa čeprav so tako različni med seboj, imajo radi naravo in veselo družbo.

Pravzaprav, kako se je začelo planinsko udejstvovanje mladine?

Že od prvih začetkov našega planinstva so se mnogi mladi spopadali z gorami. Predvsem med alpinisti jih je bilo dosti. Če pa malce pobrskamo med statističnimi podatki, ugotovimo, da že od leta 1935 vodijo posebej članstvo mladine v SPD. Iz teh podatkov je razvidno, da je število mladih planincev ves čas naraščalo, celo hitreje kot število ostalih članov. Leta 1935 je mladina predstavljala 18% vseh članov, leta 1940 že 27%, danes pa celo 45% vseh članov v PZS. Pred vojno sta se organizirano s planinsko-taborniško vzgojo mladine ukvarjali skavtska in gozdovniška organizacija. Kmalu po vojni so posamezni taborniki začeli obujati ideje taborništva. Tako so se leta 1951 taborniki ponovno organizirali. Tudi mladi planinci so kmalu po vojni imeli svoj prvi zbor, vendar pa so morali na naslednjega čakati še precej let. Ves ta čas pa so delovali precej neorganizirano in razkropljeno. Pod okriljem PZS so se prijavljali v delovne brigade, (Nekaj mladih je na poziv avstrijskih planincev odšlo v okolico Grossglocknerja v pomoč pri odpravljanju škode, ki so jo pozimi povzročili plazovi. Povzpeli pa so se tudi na tega avstrijskega velikana sami, brez vodnika!), se vključevali v precejšnjem številu v delo AO, pri petih planinskih društvih v Sloveniji pa so delovali tudi pionirski odseki. Ravno leta 1951 pa je Pionirski list organiziral za mlade gornike taborjenje ob Bohinjskem jezeru. Skoraj vsi udeleženci, bilo jih je 23, pa so se povzpeli na Triglav. Seveda so imeli pred tem več krajših izletov, tako so bili pionirji dobro pripravljeni. Kljub temu pa so nekateri s pridržki sprejeli ta tabor, vzpon na Triglav pa so imeli za precej neodgovorno dejanje. Na srečo so bili ti ljudje v manjšini.

Zanimanje mladih za hojo v planine pa je vse bolj raslo. Tako se je pokazala tudi potreba po boljši organizaciji. Leta 1953 zasledimo v Planinskem vestniku, da je pri PD Celje organiziran MO, ki ima zelo močno skupino (vključuje kar polovico dijakov) na gimnaziji v Celju. Zagotovo pa je še pri kakšnem PD deloval MO.

Ko pa je leta 1956 pri PZS nastala mladinska komisija, je delo na tem področju močneje zaživelo. Na svoji prvi letni skupščini na Šmarni gori je MK postavila zahtevo, da se pri vsakem PD ustanovi MO. Kot pri vseh novostih, so tudi tu nastali problemi. Predvsem je primanjkovalo ljudi, primernih za vodstvo MO. Vseeno pa je bilo do leta 1958 ustanovljenih 37 MO pri 89 PD v Sloveniji. Predvsem v zasavski in koroški regiji so se mladi planinci v velikem številu in zelo dobro organizirali.

Tudi pri PD Ljubljana-Matica so z veliko mero razumevanja, ob podpori mnogih znanih starejših planincev, na občnem zboru leta 1957 ustanovili MO. Pravzaprav na novo formirali, kajti že leto poprej so poskušali ustanoviti MO, vendar brez pravega uspeha. Mladi niso bili dovolj zainteresirani za delo, pa tudi nihče jih ni znal vzpodbuditi.